

Sygn.akt III AUa 255/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 6 czerwca 2013r.

Sąd Apelacyjny w Białymstoku, III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący: SSA Bożena Szponar - Jarocka (spr.)

Sędziowie: SA Barbara Orechwa-Zawadzka

SA Dorota Elżbieta Zarzecka

Protokolant: Agnieszka Charkiewicz

po rozpoznaniu w dniu 6 czerwca 2013 r. w Białymstoku

sprawy z wniosku Spółdzielni (...) w Ł.

przy udziale zainteresowanych: Z. G., S. J., D. P., A. P. (1), M. P., J. H., S. P., A. P. (2), K. R. i G. B.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B.

o wysokość podstawy wymiaru składek

na skutek apelacji Spółdzielni (...) w Ł.

od wyroków Sądu Okręgowego w Białymstoku V Wydziału Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

z dnia 21 grudnia 2012 r. sygn. akt V U 980/12

z dnia 9 listopada 2012 r. sygn. akt V U 973/12

z dnia 7 grudnia 2012 r. sygn. akt V U 921/12

z dnia 7 grudnia 2012 r. sygn. akt V U 924/12

z dnia 7 grudnia 2012 r. sygn. akt V U 923/12

z dnia 7 listopada 2012 r. sygn. akt V U 971/12

z dnia 7 grudnia 2012 r. sygn. akt V U 929/12

z dnia 7 grudnia 2012 r. sygn. akt V U 920/12

z dnia 21 grudnia 2012 r. sygn. akt V U 1019/12

z dnia 9 listopada 2012 r. sygn. akt V U 975/12

I. **oddala apelacje,**

II. *odstępuje od obciążania Spółdzielni (...) w Ł. kosztami zastępstwa procesowego organu rentowego w II instancji.*

Sygn. akt III AUa 255/13

UZASADNIENIE

Na podstawie decyzji wydanych dnia:

8 maja 2012 r. w stosunku do Z. G.,

9 maja 2012 r. wobec S. J.,

7 maja 2012 r. co do D. P.,

7 maja 2012 r. względem A. P. (1),

7 maja 2012 r. wobec M. P.,

8 maja 2012 r. co do J. H.,

7 maja 2012 r. wobec S. P.,

7 maja 2012 r. w stosunku do A. P. (2),

7 maja 2012 r. względem K. R.,

7 maja 2012 r. wobec G. B.

Zakład (...) Oddział w B., w oparciu o art. 83 ust. 1 pkt 3 w zw. z 91 ust. 5, art. 18 ust. 1 i 2, art. 20 ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998r. o systemie ubezpieczeń społecznych (t.j.: Dz. U. z 2009 r., Nr 205, poz. 1585 ze zm.) oraz art. 81 ust. 1, 5 i 6 ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (Dz. U. z 2008 r., nr 164, poz. 1027 ze zm.), stwierdził podstawy wymiaru składek w/w zainteresowanych podlegających ubezpieczeniom w charakterze pracowników u płatnika składek Spółdzielni (...) w Ł.. Organ rentowy stwierdził, że płatnik nie uwzględnił w podstawie wymiaru oraz nie naliczył składek od wypłaconych z Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych świadczeń pieniężnych z okazji Ś. Wielkanocnych i Bożego Narodzenia, z okazji Dnia Spółdzielcy, a także na indywidualny wypoczynek wakacyjny. Wysokość tych świadczeń nie została uzależniona od sytuacji materialnej pracownika.

Po rozpoznaniu odwołań (...) Spółdzielni (...) w Ł. od powyższych decyzji Sąd Okręgowy w Białymstoku V Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokami z dnia:

21 grudnia 2012 r. w sprawie o sygn. akt V U 980/12,

9 listopada 2012 r. w sprawie o sygn. akt V U 973/12,

7 grudnia 2012 r. w sprawie o sygn. akt V U 921/12,

7 grudnia 2012 r. w sprawie o sygn. akt V U 924/12,

7 grudnia 2012 r. w sprawie o sygn. akt V U 923/12,

7 listopada 2012 r. w sprawie o sygn. akt V U 971/12,

7 grudnia 2012 r. w sprawie o sygn. akt V U 929/12,

7 grudnia 2012 r. w sprawie o sygn. akt V U 920/12,

21 grudnia 2012 r. w sprawie o sygn. akt V U 1019/12,

9 listopada 2012 r. w sprawie o sygn. akt V U 975/12

odwołania oddalił (pkt I) oraz orzekł o kosztach procesu (pkt II).

Sąd Okręgowy ustalił, iż w toku kontroli w Spółdzielni (...) w Ł., ZUS stwierdził, że spółdzielnia udzielała pomocy pracownikom z Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych w gotówce lub w postaci bonów z okazji Świąt Wielkanocnych i Bożego Narodzenia, Dnia Spółdzielcy, a także na indywidualny wypoczynek wakacyjny. W celu uzyskania tej pomocy pracownicy nie składali wniosków i oświadczeń o dochodach na osobę w rodzinie. Pomoc przyznawano dla wszystkich w jednakowej wysokości, uzależniając ją jedynie od rodzaju umowy, okresu zatrudnienia lub przebywania na urlopie wychowawczym.

W ocenie Sądu, ZUS zasadnie przyjął, że płatnik składek powinien naliczyć i opłacić składki od wypłaconych zainteresowanym świadczeń pieniężnych z ZFŚS.

Sąd I instancji odniósł się do art. 18 ust. 1 w zw. z art. 4 pkt 9 oraz art. 20 ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych oraz do art. 81 ust. 1 ustawy 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych. Stwierdził, że regulacja zawarta w art. 18 ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych określa, w sposób pozytywny, jakiego rodzaju przychód stanowi podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne. Nie wymienia zaś ograniczeń w tym zakresie, ani wyłączeń z podstawy wymiaru składek jakichkolwiek przychodów, poza tymi, które nie są przychodami w rozumieniu przepisów o podatku dochodowym od osób fizycznych. Do określenia wyłączeń z podstawy wymiaru składek niektórych rodzajów przychodów został bowiem zobowiązany minister do spraw zabezpieczenia społecznego, na podstawie delegacji ustawowej (art. 21 w/w ustawy).

Wydane na podstawie tejże delegacji rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 18 grudnia 1998 r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe (Dz. U. z 1998 r., Nr 161, poz. 1106 ze zm.) w § 2 ust. 1 pkt 19 wskazuje, że podstawy wymiaru składek nie stanowią świadczenia finansowane ze środków przeznaczonych na cele socjalne w ramach zakładowego funduszu świadczeń socjalnych. Z kolei działalność socjalna została zdefiniowana w art. 2 ustawy z dnia 4 marca 1994 r. o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych (Dz. U. z 2012 r., poz. 592 ze zm.). Stosownie do art. 2 pkt 1 w/w ustawy działalnością socjalną są usługi świadczone przez pracodawców na rzecz różnych form wypoczynku, działalności kulturalno-oświatowej, sportowo-rekreacyjnej, opieki nad dziećmi w żłobkach, klubach dziecięcych, przedszkolach oraz innych formach wychowania przedszkolnego, udzielanie pomocy materialnej - rzeczowej lub finansowej, a także zwrotnej lub bezzwrotnej pomocy na cele mieszkaniowe na warunkach określonych umową. Zgodnie zaś z art. 8 ust. 1 w/w ustawy przyznawanie ulgowych usług i świadczeń oraz wysokość dopłat z Funduszu uzależnia się od sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej osoby uprawnionej do korzystania z Funduszu.

Zdaniem Sądu Okręgowego, art. 8 ust. 1 w/w ustawy nie upoważnia do przyznawania osobom uprawnionym prawa do świadczeń socjalnych w takiej samej wysokości. Byłby to bowiem w istocie dodatek do wynagrodzenia. W/w przepis wyraźnie określa związek pomiędzy wartością przyznawanego świadczenia a łącznie rozpatrywaną sytuacją życiową, rodzinną i materialną osoby uprawnionej. Oznacza to, że im gorsza jest sytuacja osoby uprawnionej, tym wyższe powinno być świadczenie. Nakłada to na przyznających świadczenia obowiązek indywidualnej (a nie zbiorowej) kwalifikacji wniosków.

W oparciu o orzecznictwo i art. 8 ust. 2 w/w ustawy, Sąd I instancji stwierdził, że pracodawca nie może wydatkować środków Funduszu niezgodnie z treścią regulaminu zakładowej działalności socjalnej (ust. 2), przy zastosowaniu kryterium innego niż socjalne. Przyznanie świadczeń z zakładowego funduszu świadczeń socjalnych niezależnie od

sytuacji majątkowej, życiowej czy rodzinnej uprawnionych prowadzi do sytuacji, w której świadczenia te nie stanowią świadczeń socjalnych podlegających wyłączeniu z podstawy wymiaru składek.

Z kolei regulamin ZFŚS Spółdzielni (...) w Ł. z 2 stycznia 2002 r. w § 6 określał, że środki funduszu są przeznaczane, m. in. na finansowanie wypoczynku w formie dopłat do wypoczynku organizowanego przez pracowników zakładu, pomoc pieniężną lub rzeczową w formie bonów towarowych dla pracownika przyznawaną na podstawie uchwał działającego związku zawodowego. Przyznanie oraz wysokość dopłat z funduszu do usług i świadczeń socjalnych dla osób uprawnionych uzależnia się od ich sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej. Podstawą przyznania pomocy socjalnej finansowanej z Funduszu jest wniosek osoby uprawnionej, poparty oświadczeniem o wysokości dochodu na osobę w rodzinie (§ 10 i 11 w/w regulaminu).

Zgodnie z dalszymi ustaleniami Sądu I instancji, w celu uzyskania pomocy z Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych pracownik nie składał wniosków ani oświadczeń o dochodach na osobę w rodzinie, zaś pomoc tę przyznawano dla wszystkich w jednakowej wysokości uzależniając ją jedynie od rodzaju umowy, okresu zatrudnienia lub przebywania na urlopie wychowawczym.

Zdaniem Sądu Okręgowego, analiza dowodów zgromadzonych w sprawie prowadziła do wniosku, że Spółdzielnia (...) w Ł., przyznając świadczenia, nie stosowała kryterium socjalnego, gdyż nie badała sytuacji materialnej, rodzinnej i życiowej pracowników. Zainteresowani nie składali oświadczeń o sytuacji rodzinnej i majątkowej. Wartość przyznawanych świadczeń nie była zróżnicowana kwotowo, zależnie od sytuacji socjalnej pracownika. Okoliczności te potwierdzili: Prezes zarządu spółdzielni A. Ż., K. M., K. P. i B. R. przesłuchani w sprawie Sądu Okręgowego w Białymstoku o sygn. akt V U 944/12.

Sąd pierwszej instancji stwierdził, że płatnik składek, wydając świadczenia z zakładowego funduszu świadczeń socjalnych, nie dopełnił obowiązku wynikającego z art. 8 w/w ustawy, gdyż nie badał sytuacji życiowej pracowników, ze szczególnym uwzględnieniem ich warunków rodzinnych i materialnych. Nie uwzględnił dochodu przypadającego na członka rodziny. Dlatego sporne przychody pracowników nie miały charakteru socjalnego, a stanowiły przychody będące podstawą wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne oraz zdrowotne. Nie zachodziło tu bowiem wyłączenie z § 2 ust. 1 pkt 19 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 18 grudnia 1998 r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe. Mając na uwadze powyższe, Sąd Okręgowy orzekł jak w pkt I sentencji wyroków na podstawie art. 477¹⁴ § 1 k.p.c.

Apelacje od powyższych wyroków wniosła Spółdzielnia (...) w Ł.. Zaskarżając je w całości, zarzucając im naruszenie:

1) przepisów postępowania, w szczególności art. 233 w zw. z art. 328 § 2 k.p.c. poprzez:

- niepełne ustalenie stanu faktycznego, a w szczególności niewzięcie pod uwagę i niedokonanie oceny uchwał oraz protokołów związków zawodowych, na podstawie których udzielone były świadczenia, niewzięcie pod uwagę zeznań świadków i prezesa zarządu, dotyczących braku konieczności składania oświadczeń majątkowych przy podziale spornych świadczeń, jak też faktu, że przyznawanie świadczeń nastąpiło na podstawie zgodnej decyzji pracodawcy oraz działającego w zakładzie związku zawodowego, jako sygnatariuszy obowiązującego u płatnika składek regulaminu ZFŚS, uprawnionych do wykładni jego postanowień,

- pominięcie i niedokonanie oceny prawnej faktów zróżnicowanego przydziału świadczeń z ZFŚS w marcu 2007 r., w oparciu o przyjęte kryterium dochodów uzyskiwanych u płatnika składek przez poszczególnych uprawnionych,

co miało istotny wpływ na wynik niniejszego postępowania.

2) przepisów prawa materialnego:

- art. 21 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych i § 2 ust. 1 pkt 19 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 18 grudnia 1998 r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy

wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe w zw. § 6 ust. 4 i innymi regulaminu (...) i art. 20 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych oraz art. 81 ust. 1 ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych środkami publicznymi, poprzez błędną wykładnię przepisów i przyjęcie, że świadczenia w postaci bonów towarowych i pomocy pieniężnej z ZFŚS, udzielane zainteresowanym nie stanowią świadczeń finansowanych ze środków przeznaczonych na cele socjalne w ramach zakładowego funduszu świadczeń socjalnych, w rozumieniu § 2 ust. 1 pkt. 19 w/w rozporządzenia,

- art. 8 ust. 1 ustawy o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych w zw. z ust. § 6 ust. 4 i innymi regulaminu ZFŚS, poprzez błędną wykładnię tych przepisów i przyjęcie, że uwzględnianie sytuacji majątkowej, rodzinnej i życiowej przy przydziale świadczeń osobom uprawnionym oznacza konieczność badania indywidualnych dochodów rodziny w postaci pisemnych oświadczeń i niezastosowanie do wyjaśniania postanowień (...), w drodze analogii, art. 241⁶ § 1 k.p.,

- art. 8 ust. 2 w/w ustawy w zw. z § 6 ust. 4 i innymi regulaminu ZFŚS, poprzez niewłaściwe zastosowanie tego przepisu i uznanie, iż świadczenia udzielone zainteresowanym powinny być traktowane jako świadczenia ulgowe w rozumieniu tego przepisu,

- art. 21 w zw. z art. 86 ust. 2 pkt 2 i 87 ust. 1 pkt 1 z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych i § 2 ust. 1 pkt 19 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z 18 grudnia 1998 r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe w zw. z art. 23 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych (Dz. U. z 2002 r., Nr 101, poz. 926) i art. 7, 47 i 51 Konstytucji RP, poprzez uznanie prawa organu rentowego do kontrolowania zasad przydziału świadczeń z ZFŚS, przewidzianych w regulaminie (...).

Wskazując na powyższe zarzuty Spółdzielnia (...) w Ł. wniosła o:

- zmianę zaskarżonych wyroków w całości i poprzedzających je decyzji organu rentowego i orzeczenie, że podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne, rentowe, wypadkowe, chorobowe oraz zdrowotne nie obejmuje przydzielonych zainteresowanym w latach 2007 - 2011 świadczeń z zakładowego funduszu świadczeń socjalnych,

- zasądzenie od organu rentowego na rzecz skarżącej kosztów postępowania, według norm przepisanych za obie instancje, w przypadku gdyby w sprawie nie nastąpiło orzeczenie o kosztach, w trybie art. 102 k.p.c.

Sąd Apelacyjny w Białymstoku postanowieniami z dnia 6 czerwca 2013 r. połączył wyżej wymienione sprawy do wspólnego rozpoznania.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacje są niezasadne, gdyż Sąd Okręgowy w sposób prawidłowy dokonał ustaleń stanu faktycznego, wszechstronnie rozważył i ocenił dowody zgromadzone w sprawie, respektując zasadę wskazaną w art. 233 § 1 k.p.c.

Sąd Apelacyjny podziela ustalenia oraz argumentację prawną przedstawioną przez Sąd pierwszej instancji w uzasadnieniach zaskarżonych wyroków, które zostały sporządzone zgodnie z art. 328 § 2 k.p.c. Z ujęcia redakcyjnego tego przepisu wynika, że punktem wyjścia dla przedstawienia w pisemnych motywach wyroku materialnoprawnej koncepcji rozstrzygnięcia sprawy powinny być prawidłowo poczynione ustalenia faktyczne. Ustalenia muszą zaś odpowiadać postulatowi jasności i kategoryczności. W uzasadnieniu wyroku musi znaleźć odzwierciedlenie dokonany wybór dowodów, które stanowiły podstawę zrekonstruowanych faktów (podstawę faktyczną rozstrzygnięcia), a także wybór określonych przepisów, będących jego podstawą prawną, ustalenie w drodze wykładni ich znaczenia oraz zastosowanie norm prawnych w związku z poczynionymi ustaleniami faktycznymi. Takie stanowisko zajął także Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 26 stycznia 2011 r. (II PK 168/10, LEX nr 786375), a uzasadnienia wyroków Sądu Okręgowego w niniejszej sprawie odpowiadają wyżej wskazanym wytycznym.

Niekwestionowanym było, że zainteresowani będący pracownikami Spółdzielni (...) w Ł., otrzymywali w wybranych miesiącach w latach 2007 – 2011 od pracodawcy pomoc pieniężną lub rzeczową w postaci bonów towarowych z okazji Świąt Wielkanocnych, Bożego Narodzenia, Dnia Spółdzielcy, a także dopłaty do indywidualnego wycieczki wakacyjnego z Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych, od wartości których spółdzielnia nie odprowadziła składek na ubezpieczenia społeczne, ubezpieczenie zdrowotne, Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych.

Powyższe świadczenia były przyznawane przez Spółdzielnię (...) w Ł. w ramach działalności socjalnej, zdefiniowanej art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 4 marca 1994 r. o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych (Dz. U. z 1996 r. Nr 70 poz. 335 ze zm.). Stanowiły również świadczenia ulgowe, w rozumieniu art. 8 ust. 1 w/w ustawy, zgodnie z którym przyznawanie ulgowych usług i świadczeń oraz wysokość dopłat z Funduszu uzależnia się od sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej osoby uprawnionej do korzystania z Funduszu, czyli od spełniania tzw. kryterium socjalnego.

Spór w sprawie sprowadzał się do oceny, czy Spółdzielnia (...) w Ł. stosowała wystarczające kryteria przy podziale świadczeń z ZFŚS. W rezultacie czy były podstawy do jej zwolnienia od obowiązku ustalenia i odprowadzenia składek na rzecz ZUS od wartości tych świadczeń, na mocy § 2 ust. 1 pkt 19 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 18 grudnia 1998 r. w sprawie szczególnych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie emerytalne i rentowe (Dz. U. z 1998 r. nr 161 poz. 1106), według którego podstawy wymiaru składek nie stanowią świadczenia finansowane ze środków przeznaczonych na cele socjalne w ramach zakładowego funduszu świadczeń socjalnych.

Zgodnie z art. 8 ust. 2 ustawy z dnia 4 marca 1994 r. o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych zasady i warunki korzystania z usług i świadczeń finansowanych z Funduszu, z uwzględnieniem ust. 1, oraz zasady przeznaczania środków Funduszu na poszczególne cele i rodzaje działalności socjalnej określa pracodawca w regulaminie ustalonym zgodnie z art. 27 ust. 1 albo z art. 30 ust. 5 ustawy o związkach zawodowych. Tym samym regulamin powinien respektować i doprecyzować, jako *lex specialis*, zawartą w art. 8 ust. 1 w/w ustawy zasadę podziału świadczeń z ZFŚS na rzecz pracowników, w oparciu o analizę ich sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej.

W Spółdzielni (...) w Ł. obowiązywał regulamin z dnia 2 stycznia 2002 r. (w aktach ZUS), który w § 6 ust. 1 i 4 wskazywał, że środki funduszu były przeznaczane na dofinansowanie wycieczki oraz pomoc pieniężną i rzeczową w formie bonów towarowych dla pracownika przyznawaną na podstawie uchwał działającego związku zawodowego. Według § 10 ust. 1 w/w regulaminu przyznawanie oraz wysokość dopłat z funduszu do usług i świadczeń socjalnych dla osób uprawnionych była uzależniona, zgodnie z art. 8 ust. 1 w/w ustawy, od ich sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej. Z kolei według § 10 ust. 2 w/w regulaminu podstawę do ustalenia ulgowych świadczeń stanowił średni miesięczny dochód przypadający na osobę w rodzinie, wykazany w oświadczeniu pracownika. Pracownicy zamierzający ubiegać się o świadczenia z funduszu składali oświadczenia na druku w terminie ustalonym w § 9 pkt 2 w/w regulaminu, w którym mieli obowiązek wykazać faktyczną wysokość wszystkich dochodów uzyskiwanych przez wspólnie zamieszkujące i prowadzące gospodarstwo domowe osoby (§ 10 ust. 3 w/w regulaminu).

Sąd Okręgowy nie naruszył zatem art. 8 ust. 1 w/w ustawy w zw. § 6 ust. 4 i in. regulaminu ZFŚS, przyjmując, że spółdzielnia była zobligowana do indywidualnego badania dochodów rodzin pracowników przy podziale świadczeń z ZFŚS.

Wbrew stanowisku skarżącej spółdzielni, prawidłowa interpretacja art. 8 ust. 1 w/w ustawy nie zezwala na przyznanie przez pracodawcę świadczeń z ZFŚS pracownikom w takiej samej wysokości, z pominięciem indywidualnej analizy ich sytuacji pod kątem wskazanego w tym przepisie kryterium socjalnego. Takie przyzwolenie byłoby bowiem traktowane – jak trafnie wskazuje doktryna – jako przyznanie dodatków do wynagrodzenia. Przepis ten wyraźnie bowiem określa związek pomiędzy wartością przyznawanego świadczenia a łącznie rozpatrywaną sytuacją życiową, rodzinną i materialną osoby uprawnionej. To powiązanie może oznaczać tylko jedno: im gorsza jest sytuacja osoby uprawnionej, tym wyższe powinno być świadczenie. Nakłada to na przyznających świadczenia obowiązek indywidualnej (w żadnym wypadku zbiorowej) kwalifikacji wniosków (A. Martusiewicz, Komentarz do art. 8 ustawy o zakładowym funduszu

świadczeń socjalnych, stan prawny na dzień 1 października 2011 r.). Świadczenie ulgowe, w przeciwieństwie do pozostałych sposobów wydatkowania środków funduszu, powinno mieć zawsze indywidualnie określonego adresata, gdyż jego przyznanie uzależnia się od sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej beneficjenta (I. S. „Nowe spojrzenie na zakładowy fundusz świadczeń socjalnych, Monitor Prawa Pracy nr 6/10). Wprawdzie zbliżona sytuacja materialna i rodzinna pracowników może prowadzić do uznania, że przyznanie im omawianych świadczeń w tej samej wysokości nie narusza art. 8 ust. 1 w/w ustawy, to jednak winna być ona rozpatrywana indywidualnie w sposób przewidziany w regulaminie. Przyznanie zaś świadczenia poza wymaganym trybem - nawet za zgodą organizacji związkowej - oznacza naruszenie przez pracodawcę regulaminu wykorzystania zakładowego funduszu świadczeń socjalnych, a tym samym naruszenie art. 8 ust. 2 ustawy z dnia 4 marca 1994 r. o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych. Taki pogląd, zaaprobowany w niniejszej sprawie wyraził Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 20 czerwca 2012 r. (I UK 140/12, LEX nr 1211542), na gruncie analogicznego stanu faktycznego. Tym samym utrwalone zostało, wcześniej prezentowane stanowisko Sądu Najwyższego w przedmiocie konieczności indywidualnego stosowania wobec każdego pracownika kryterium socjalnego przy przyznawaniu świadczeń ulgowych z ZFŚS. W wyroku z dnia 16 września 2009 r., na tle podobnego, jak w niniejszej sprawie stanu faktycznego, Sąd Najwyższy stwierdził, że jeżeli wszyscy pracownicy otrzymali bony towarowe o jednakowej wartości, to bony te trzeba ocenić jako świadczenie dodatkowe pracodawcy. Wypłata bonów towarowych niemająca charakteru socjalnego jest przychodem pracownika w rozumieniu art. 12 ust. 1 ustawy z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (tj.: Dz. U. 2010 r. Nr 51 poz. 307 ze zm.), który stanowi podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 września 2009 r., I UK 121/2009, OSNP 2011/9-10/133). W wyroku z dnia 25 sierpnia 2004 r., (I PK 22/03, OSNP 2005, nr 6, poz. 80) Sąd Najwyższy zajął stanowisko, że pracodawca, który narusza art. 8 ust. 1 w/w ustawy przez wydatkowanie środków z tego funduszu bez zachowania kryterium socjalnego, nie może powoływać się na klauzule generalne określone w art. 8 k.p. Z kolei w wyroku z dnia 20 sierpnia 2001 r. w sprawie o sygn. akt I PKN 579/00 (OSNP 2003, nr 14, poz. 331) przyjął, że pracodawca administrujący środkami zakładowego funduszu świadczeń socjalnych, nie może ich wydatkować niezgodnie z regulaminem zakładowej działalności socjalnej, którego postanowienia nie mogą być sprzeczne z zasadą przyznawania świadczeń według kryterium socjalnego, tj. uzależniającego przyznawanie ulgowych usług i świadczeń wyłącznie od sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej osoby uprawnionej do korzystania z Funduszu. W uzasadnieniu tego orzeczenia Sąd Najwyższy wskazał, że fundusz świadczeń socjalnych jest instytucją prawną, która ma łagodzić różnice w poziomie życia pracowników i ich rodzin, a także emerytów i rencistów. Jest on wyrazem funkcji społecznej zakładu pracy, zaś jego adresatami są zwłaszcza rodziny o najniższych dochodach. Podkreślił również brak możliwości przyznawania ulgowych usług i świadczeń z Funduszu ogółowi zatrudnionych w tej samej wysokości, według zasady „każdemu po równo”. Doświadczenie życiowe wskazuje zarazem na niewielkie prawdopodobieństwo, by dwie osoby uprawnione pozostawały w jednakowej sytuacji materialnej, życiowej i rodzinnej, a tylko taka (lub bardzo zbliżona) pozwalałaby na przyznanie świadczeń w tej samej wysokości. Tym bardziej więc możliwość taką należy wyłączyć, gdy uprawnionymi jest kilka, kilkanaście czy kilkadziesiąt osób, jak ma to miejsce w niniejszej sprawie. Wprawdzie pracownicy Spółdzielni (...) w Ł. pobierali wynagrodzenia w zbliżonej wysokości, to jednak ich status życiowy, rodzinny i materialny z pewnością był różny. Kształtowany był bowiem przez szereg czynników, których płatnik w ogóle nie zbadał, odnoszących się, m.in. do liczby osób, pozostających na ich utrzymaniu, innych źródeł ich dochodów, sytuacji zawodowej małżonka, materialnego poziomu życia rodziny.

Jak wykazały zeznania świadków, K. P., K. M., B. R. oraz wyjaśnienia prezesa zarządu spółdzielni A. Ż. Spółdzielnia (...) w Ł., przyznając świadczenia z ZFŚS, nie analizowała indywidualnie sytuacji materialnej, rodzinnej i życiowej każdego pracownika. Przyjmowano bowiem, że pracownicy otrzymywali zbliżone pobory oraz pozostawali w podobnej, trudnej sytuacji materialnej. Podział środków zależał jedynie od rodzaju umowy łączącej pracowników ze spółdzielnią, okresu ich zatrudnienia lub pobytu na urlopie wychowawczym. Spółdzielnia nie różnicowała kwot przyznawanych świadczeń. Uczyniła to wprawdzie raz, w marcu 2007 r., ale w oparciu o jednostkowe i nieodpowiadające art. 8 ust. 1 w/w ustawy, kryterium dochodów. Uchwały Komisji Zakładowej (...) przy Spółdzielni Mieszkaniowej w Ł. i wyciągi z protokołów posiedzeń Komisji Zakładowej (...) przy Spółdzielni (...) w Ł., na które powołuje się skarżąca, potwierdziły panującą w spółdzielni

praktykę podziału świadczeń z ZFŚS w takich samych wysokościach i tendencję do nieróżnicowania pracowników w tym względzie.

Spółdzielnia (...) w Ł., przyznając pracownikom świadczenia ZFŚS, nie realizowała warunków, wskazanych w § 10 ust. 1 regulaminu. Zainteresowani otrzymywali świadczenia z ZFŚS w tej samej wysokości, co inni pracownicy, a przy ich podziale pominięto kryterium socjalne, o którym mowa w § 10 ust. 1 regulaminu oraz art. 8 ust. 1 w/w ustawy. Kryterium oparte na ocenie rodzaju umowy łączącej pracowników ze spółdzielnią, okresu ich zatrudnienia lub pobytu na urlopie wychowawczym było niewystarczające w sprawie. Należy powtórzyć za Sądem Najwyższym, że wydatkowanie środków zakładowego funduszu świadczeń socjalnych z zastosowaniem kryterium stażu pracy, bez uwzględnienia kryterium socjalnego i sprzecznie z zakładowym regulaminem świadczeń socjalnych, jest niezgodne z ustawą o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 sierpnia 2005 r., I PK 12/05, OSNP 2006/11-12/182).

Z kolei powołany przez spółdzielnię wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23 października 2008 r. (II PK 74/08, OSNP 2010/7-8/88) nie jest miarodajny w sprawie, gdyż dotyczy świadczeń przyznawanych na zasadzie powszechnej dostępności bez konieczności stosowania kryterium socjalnego (imprezy integracyjne), zatem innych, niż przyznane pracownikom przez Spółdzielnię (...) w Ł..

Poza tym Spółdzielnia (...) w Ł. przyznawała pracownikom świadczenia, nie respektując wskazanego w § 10 ust. 3 regulaminu obowiązku, uprzedniego złożenia przez nich stosownego oświadczenia o faktycznej wysokości wszystkich dochodów uzyskiwanych przez wspólnie zamieszkujące i prowadzące gospodarstwo domowe osoby. W wyżej wskazanym wyroku z dnia 20 czerwca 2012 r. w sprawie o sygn. akt I UK 140/12 Sąd Najwyższy zaakcentował znaczenie przepisów regulaminu, statuujących obowiązek przyznawania pomocy socjalnej finansowanej z Funduszu na wniosek osoby uprawnionej, poparty jej oświadczeniem o wysokości dochodu przypadającego na osobę w rodzinie. Wskazał na konieczność indywidualnej oceny każdego przypadku w trybie wynikającym z postanowień regulaminu, której nie mogą wykluczyć rozmowy i konsensus pracodawcy z przedstawicielami związków zawodowych co do przyznawania świadczeń z ZFŚS w tej samej wysokości wszystkim pracownikom, bez indywidualnego różnicowania ich sytuacji pod kątem kryterium socjalnego.

Spółdzielnia (...) w Ł. dokonała podziału świadczeń z ZFŚS na rzecz pracowników z naruszeniem obowiązujących postanowień regulaminu. Stąd sporne świadczenia zostały wypłacone wprawdzie z funduszu świadczeń socjalnych, lecz nie na warunkach wynikających z tego regulaminu. Stąd nie mogą one zostać uznane za świadczenia finansowane ze środków przeznaczonych na cele socjalne w ramach zakładowego funduszu świadczeń socjalnych, w rozumieniu § 2 ust. 1 pkt 19 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z 18 grudnia 1998 r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie emerytalne i rentowe. Skarżąca nie zastosowała kryterium socjalnego przy przyznawaniu pracownikom środków z ZFŚS. Kryterium to nie mogło być bowiem przyjęte ogólnie i opierać się jedynie na ocenie takich czynników jak, rodzaj umowy, staż pracy czy pobyt na urlopie wychowawczym. Przepisy art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 4 marca 1994 r. o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych oraz regulaminu Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych Spółdzielni (...) w Ł. wskazują bowiem, że przyznawanie tych świadczeń jest ściśle zależne od sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej osób uprawnionych do korzystania z Funduszu. Stąd ich podział powinna poprzedzać indywidualna ocena sytuacji osób uprawnionych pod kątem kryterium socjalnego, na podstawie oświadczeń pracowników o wysokości wszystkich dochodów uzyskiwanych przez wspólnie zamieszkujące i prowadzące gospodarstwo domowe osoby.

Sąd Okręgowy nie naruszył art. 21 ustawy systemowej, § 2 ust. 1 pkt 19 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 18 grudnia 1998 r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe w zw. § 6 ust. 4 i in. regulaminu (...) i art. 20 ustawy systemowej oraz art. 81 ust. 1 z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych środkami publicznymi przyjmując, że bony towarowe i pomoc pieniężna z ZFŚS, udzielane zainteresowanym nie stanowiły świadczeń finansowanych ze środków przeznaczonych na cele socjalne, w ramach zakładowego funduszu świadczeń socjalnych, w rozumieniu § 2 ust. 1 pkt. 19 w/w rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej. Pominięcie przez skarżącą kryterium socjalnego

przy przyznawaniu pracownikom świadczeń z ZFŚS, prowadziło do uznania, że świadczenia te stanowiły przychód w rozumieniu art. 12 ust. 1 ustawy z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (t.j.: Dz. U. 2010 r. Nr 51 poz. 307 ze zm.), będący podstawą wymiaru składek (art. 18 ust. 1 ustawy systemowej w zw. z § 1 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 18 grudnia 1998r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie emerytalne i rentowe oraz art. 81 ust. 1 w zw. z art. 66 ust. 1 lit. a ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych. Nie było zatem podstaw do zastosowania w sprawie zwolnienia, wskazanego w § 2 ust. 1 pkt 19 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z 18 grudnia 1998 r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie emerytalne i rentowe. Spółdzielnia (...) w Ł. miała zatem obowiązek ustalenia i odprowadzenia składek na rzecz ZUS od wartości przedmiotowych świadczeń.

Poza tym niezasadny był zarzut spółdzielni naruszenia przez Sąd Okręgowy art. 21 w zw. z art. 86 ust. 2 pkt 2 i 87 ust. 1 pkt 1 ustawy systemowej, § 2 ust. 1 pkt 19 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z 18 grudnia 1998r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe w zw. z art. 23 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997r. o ochronie danych osobowych (Dz.U. z 2002r. nr 101 poz. 926) oraz art. 7, 47 i 51 Konstytucji RP. Wbrew stanowisku skarżącej, organ rentowy dysponował prawem kontroli spółdzielni pod względem prawidłowości zastosowania przez nią kryterium socjalnego przy podziale świadczeń z ZFŚS na rzecz pracowników, tj. pod kątem realizacji warunków z art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 4 marca 1994 r. o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych, a w rezultacie podstaw do zwolnienia od obowiązku ustalenia i odprowadzenia składek na rzecz ZUS od wartości tych świadczeń, na mocy § 2 ust. 1 pkt 19 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 18 grudnia 1998 r. w sprawie szczególnych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie emerytalne i rentowe (art. 86 ust. 1 ustawy systemowej). Zakres tej kontroli obejmował prawidłowość i rzetelność obliczania, potrącania i opłacania składek oraz innych wpłat, do których pobierania zobowiązany jest Zakład (art. 86 ust. 2 tej ustawy). Przepis art. 87 ust. 1 w/w ustawy zezwalał inspektorowi kontroli zakładu m.in. na badanie wszelkich ksiąg, dokumentów finansowo – księgowych i osobowych oraz innych nośników informacji związanych z zakresem kontroli. Wobec tego mógł on mieć dostęp również do danych osobowych pracowników spółdzielni i ich rodzin. Organ rentowy był zatem uprawniony do przetwarzania danych osobowych pracowników spółdzielni i ich rodzin, gdyż było to niezbędne do realizacji uprawnień kontrolnych wynikających z przepisów ustawy systemowej, na co także zezwala art. 23 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych. Nie naruszył przy tym konstytucyjnych granic ochrony prywatności obywatela i jego autonomii informacyjnej (art. 47 i 51 Konstytucji RP).

Wobec powyższego na mocy art. 385 k.p.c. Sąd Apelacyjny orzekł jak w wyroku.

Poza tym zasadnym było odstąpienie, na podstawie art. 102 k.p.c., od obciążania odwołującej Spółdzielni (...) w Ł. kosztami zastępstwa procesowego organu rentowego za drugą instancję. Zgodnie z tym przepisem w wypadkach szczególnie uzasadnionych Sąd może zasądzić od strony przegrywającej tylko część kosztów albo nie obciążać jej w ogóle kosztami.

Przy ocenie przesłanek, wskazanych w powyższym przepisie Sąd Apelacyjny wziął pod uwagę szczególny charakter sprawy i fakt, że jest ona jedną z wielu tożsamyh spraw, w których stroną jest Spółdzielnia (...) w Ł.. Oznacza to, że nakład pracy pełnomocnika organu rentowego był niewielki, bowiem sprowadzał się do jednorazowego opracowania stanu faktycznego sprawy i argumentacji prawnej jeszcze na etapie postępowania przed Sądem I instancji oraz do jednorazowego stawienia pełnomocnika ZUS na rozprawę przed Sądem Apelacyjnym. Obciążenie spółdzielni kosztami zastępstwa procesowego organu rentowego za drugą instancję było zatem nieuzasadnione.

A.K.